Müslümanlıkta Seyitlik ve Seyitler

Feriduddin AYDIN
feriduddin@gmail.com

دار العِبَر للطباعة والنشر
Al-Ibar Publishing
İstanbul-2018

Müslümanlıkta Seyitlik ve Seyitler

Türkiye'de *(halk dilinde)* ***"Seyit"*** Şeklinde telâffuz edilen fakat doğrusu **«Seyyid** سيّد**»** olan sözcük Arapça bir sıfattır; ***Ehl-i Beyt***'ten olanlar için kullanılır. ***«Ehli- Beyt»*** tabirine gelince bu da Ev halkı, mânâsına gelen, yine Arapça bir isim tamlamasıdır. Bu bileşik isim, İslâm literatüründe büyük önem taşıyan bir terimdir. Hz. Rasûl'ün (s.), **Hz. Ali**[1] ve **Hz. Fatıma** (m.605-632)'dan (r.)[2] devam eden soyu için *özel bir unvan* olarak kullanılmaktadır.

Biri *Hûd Sûresi* âyet:73, öbürü de *Ahzâb Sûresi* âyet:33'te olmak üzere bu terkip Kur'ân-ı Kerîm'de iki yerde geçmektedir. Birincisinin konumuzla ilişkisi yoktur. İkincisinden amaç ise: Hz. Muhammed'in (s.) aile halkıdır. Bu âyet-i kerimede Allah Teâlâ, Hz. Rasûl'ün (s.) ev halkına, meâlen şu emirleri yöneltmektedir: *« Evlerinizde oturun. Önceki cahiliye dönemi kadınlarının açılıp saçıldığı gibi siz de açılıp saçılmayın. Namazı kılın, zekâtı verin. Allah'a ve Resûlüne itaat edin. (Ey Rasûl'ün ev halkı!) Allah, sizden ancak günah kirini gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor.»*[3]

Hz. Rasûl'ün (s.) ev halkı için, *-bu ilâhî hitapla-* özel bir konum belirlendiğini anlamak mümkündür. Şu var ki bu konum, toplum üstü bir sınıfsal statü anlamına gelmemekte, fakat topluma örnek olma gibi bir mesaj taşımaktadır. Dolayısıyla Hz. Rasûl'ün (s.) soyundan gelenler, *-hangi çağda olurlarsa olsunlar-*, bu ilâhî disipline uymak zorundadırlar. Aynı zamanda ümmetin tamamı da bu emirlere muhataptır.

Âyet-i Kerîme'nin derinliğini yoklayacak olursak; Ümmetin tamamıyla karşılaştırıldığında ***Ehl-i Beyt*** mensuplarının, *-örnek olma noktasında-* çok daha duyarlı ve dikkatli davranmaları gerektiği sonucuna varırız. Ne var ki tarihîn akışını izlediğimizde bu duyarlılığın maalesef ne ümmette, ne de ***Ehl-i Beyt***'te devam etmediğini görürüz. Tarihin âdetâ kesin bir yasası gibi işleyen yozlaşma ve bozulmanın hem ümmeti hem de ***Ehl-i Beyt***'i ne kadar etkilediğini burada anlatmak ise hem doğru değil, hem de mümkün değildir.

***

Hz. Rasûl'ün (s.) soyu, ***Hz. Ali*** *ile Hz.* ***Fatıma****'nın* iki oğlu olan **Hz. Hasan**[4] ve **Hz. Hüseyin**[5] den devam etmiştir. Bu iki şahsiyetin soyundan gelenler için ***"Ehl-i Beyt"*** nitelemesinin kullanıldığı konusunda İslâm âlimlerinden fukaha ve usulcülerin çoğu görüş birliği içindedirler. Bu sülâle, hem İslâm hukukunda, hem İslâm tarihinde, hem de toplum sosyolojisinde özel bir konuma sahiptir. Aynı zamanda *-bu sülâleden-* devlet başkanları, devlet ve siyaset adamları olarak birçok kimsenin tarihe

---

[1] **Hz. Ali** (r.): (m.601-661) yılları arasında yaşamış olan Râşid halîfelerin dördüncüsü, Rasûlullah'ın (s.) amcası **Ebû Talib**'in oğlu, Rasûlullah'ın (s.) kızı **Hz. Fatıma**'nın (r.) eşi, **Hz. Hasan** (r.) ve **Hz. Hüseyin**'in babaları, Bedir ve Hayber kahramanı, ünlü âlim ve seyyidlerin *-Rasûlullah'tan (s.) sonra-* ikinci atasıdır. Ashâbın ulularındandır. Kûfe'de sabah namazına giderken yolunun üzerinde pusu kuran **Abdurrahman ibn. Mülcem** adında bir haricî anarşist tarafından düzenlenen suikast sonucu şehîd edildi.

[2] **Hz. Fatıma**: Rasûlullah'ın (s.) **Hz. Hatîce**'den kızı, **Hz. Ali**'nin (r.) eşi, **Hz. Hasan** (r.) ve **Hz. Hüseyin**'in anneleri, Cennet hatunlarının Hanımefendisidir. m.605-632 yılları arasında yaşamıştır. Babası Rasûli Ekrem Hz. Muhammed Mustafa'nın (s.) vefatından sonra içine girdiği derin hüznün etkisiyle henüz 27 yaşındayken genç vefat etmiştir.

[3] Âyet-i Kerîme'nin orijinal metni:
وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَىٰ، وَأَقِمْنَ الصَّلَاةَ، وَآتِينَ الزَّكَاةَ، وَأَطِعْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ. إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا (الأحزاب: **33**)

[4] **Hz. Hasan** (r.) (m.624-670): Râşid halîfelerin sonuncusudur. Ümeyyeoğullarının başı tarafından girişilen entrikalar sonucu istifaya zorlanmış, *-Müslim kanının akmasına engel olmak için-* yaklaşık 6 ay kadar bulunduğu hilâfet makamından çekilmiştir.

[5] **Hz. Hüseyin**'(m.626-680): Ümmeti, Ümeyyeoğullarının zulmünden kurtarmak için başlattığı harekât sırasında *(bugünkü Irak'ın güneyine düşen)* **Kerbelâ** mevkiinde şehid edildi. Günümüzde tarikatçılar ve özellikle Şiiler tarafından *(onun şehadet olayı)* dramatize edilerek duygu sömürüsüne ve mezhep propagandalarına âlet edilmektedir.

mal olmuş bulunmasından dolayı aile, ***"Hânedân-ı Ehl-i Beyt"***, ***"Seyyidler Hânedânı"***, ***"Evlâd-ı Rasûl"*** ve ***"Sülâle-i Tâhire"*** olarak literatüre geçmiştir.[6] Keza bu sülâleye mensubiyeti *(resmi ya da mütevatir)* şecerelerle kanıtlanmış olanlar, seküler siyaset geleneğine göre prens ve prenses unvanına sahiptirler.

«**Seyyid** سيّد» kelimesi Arapçadır; ***"Efendi"*** demektir. İşgal ettiği özel mevki veya sahip olduğu geniş bilgi ile çevresinde saygın kişi olarak tanınanlar için kullanılır. Bu algı, eskiden günümüze kadar sosyolojik bir gerçek olarak vardır. Toplumda böyle bir karşılık bulan saygınlık anlayışı, ayırımcılık olarak yorumlanmamıştır. İslâm da bunu ret etmemiştir. Nitekim Türkler arasında ***«rasûlina»*** şeklinde yerleşen tabir yerine, genelde bütün dünya Müslümanları Hz. Rasûl'ü (s.) andıklarında onu işaret ederek ***"Efendimiz"*** anlamına gelen ***«Seyyidina»*** nitelemesini kullanırlar. Hz. Rasûl'ün (s.), torunu **Hz. Hasan** için bu sıfatı kullandığına ilişkin bir hadis, yukarıda geçen âyet-i kerîmeye paralel olarak **Ehl-i Beyt**'in özel mevkiini güçlendirmektedir.[7]

İslâm hukuku çerçevesinde de bu sülâlenin özel bir konumu vardır. Kur'an-ı Kerîm'de yer almamakla beraber Hz. Rasûl'ün (s.) bu aileden bir kimsenin ***zekât***, ***sadaka*** ve ***adak*** gibi sosyal yardım kaynaklarından yararlanamayacağını yasalaştırmıştır. *(Fahiş değerlerde olan ve gayrimeşru amaç taşıyanlar hariç,)* hediyeler bu yasağın dışında tutulmuştur. Büyük ihtimalle, bu sülâleye mensup kişilerin sıfatlarını kullanarak hem *(olabilecek)* bir sömürü suçuna bulaşmalarını önlemek, hem alın teriyle helâlinden kazanma azmini ailede canlı tutmak, hem de ümmete bu ahlâkî yolla örnek olmalarını sağlamak için Hz. Rasûl'ün (s.) böyle bir önlem almış bulunduğunu düşünmek gerekir.

"Ehl-i Beyt Hânedânı", biraz önce değinildiği gibi iki koldan devam etmiş ve farklı sıfatlarla anılmışlardır. Bu iki koldan, **Hz. Hasan** (r)'ın soyundan gelenler ***«Şerîf** شريف»*, **Hz. Hüseyin** (r.)'in soyundan gelenle ise ***«Seyyid** سيّد»* diye nitelenmişlerdir. Bu sülâleye *-**Hz. Abbas** (r.)'ın soyundan gelenlerle birlikte-* ***«Hâşimî Hânedânı»*** denir. Yukarıdaki emir ve yasakların, aynı zamanda Abbasîler için de söz konusu olduğu kanaatinde olan âlimler vardır. Burada oldukça önemli bir hatırlatmada bulunmak bir görevdir; **Yüce İslâm**: *-vahye dayalı, evrensel bir inanış, yaşam ve yönetim rejimi olduğu için-* ümmetin bütün fertlerini şeriat yasaları karşısında eşit tutmuş, hiçbir sınıf farkını tanımamış, asla onaylamamıştır.[8] Bu nedenle, ***Ehl-i Beyt Hânedânı*** imtiyazlı bir sınıf değildir. Bu sülâleden bir kimsenin, *-şeriat karşısında-* ümmetin öbür fertlerinden hiçbir farkı yoktur. İslâm, Allah katında üstünlüğü bir tek şarta bağlamıştır. O da Allah'ın emir ve yasaklarına titizlikle uymaktır.[9] Bu disiplin Kur'ân-ı Kerîm'de ***«Takva»*** terimi ile ifade edilmiştir.

---

[6] Arap dünyasında bu aile «**el Eşrâf** الأشراف» diye nitelenmektedir.

[7] Hadisin metni şöyledir:
حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ آدَمَ حَدَّثَنَا حُسَيْنٌ الْجُعْفِيُّ عَنْ أَبِي مُوسَى عَنْ الْحَسَنِ عَنْ أَبِي بَكْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَخْرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ الْحَسَنَ فَصَعِدَ بِهِ عَلَى الْمِنْبَرِ فَقَالَ ابْنِي هَذَا سَيِّدٌ وَلَعَلَّ اللَّهَ أَنْ يُصْلِحَ بِهِ بَيْنَ فِئَتَيْنِ مِنْ الْمُسْلِمِينَ. صحيح البخاري. م م (**4/ 204**)

[8] Yüce **İslâm** ile Yapay bir din olan **Müslümanlık** arasındaki önemli farklardan biri de budur. İslâm'da imtiyazlı sınıflar yoktur. meslekî unvanlar, rütbeler ve makamlar, eşitliğe aykırı amaçlarla kullanılamazlar. Müslümanlıkta bütün bunlar vardır. **İslâm**: *-tevhîd temeline dayalı-* bir hayat ve kâinat dinidir; Müslümanlık İse çok tanrılı bir ***mabet ve mezarlık*** dinidir. **İslâm**, birleştirici ve yapıca bir ahlâk ve fazîlet dinidir. **Müslümanlık** ise; ırkçı, mezhepçi, ayırımcı ve yıkıcı bir dindir. Bu dinin ne kadar tehlikeli olduğunu anlamak için; Müslümanları parçalamış ve onları kanlı bıçaklı hale getirmiş olan aşağıdaki ideolojilere, terör örgütlerine, kavram ve sloganlara bakmak bile yeterlidir:

Laiklik, Kemalizm, tarikatçılık, Vahhabîlik, ihvancılık, evliyacılık, türbecilik, kerâmetçilik, sağcılık, solculuk, ırkçılık, Mealcilik, Sünnet inkârcılığı, Hanefizm ve Batı hayranlığı… Nusayrîlik, Dürzîlik, Bahaîlik, Kadyanîlik… *«Ne mutlu Türküm diyene»*, ***«Ya sev ya terk et!»***, ***«Bir Türk dünyaya bedeldir»***… Daiş, PKK, DHKPC, FETO, Hizbullah, İBDA-C, 28 Şubat, Türban yaygarası, Ergenekon, Balyoz, işkenceler ve darbeler… Bunlar, denizden sadece bir damladır.

[9] Bkz. *«Ey insanlar! Şüphe yok ki, biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık ve birbirinizi tanıyasınız diye sizi boylara ve oymaklara ayırdık. Allah katında en değerli olanınız, O'nun emir ve yasaklarına en titiz şekilde uyanınızdır. Şüphesiz Allah hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdar olandır.»* Hucurât Sûresi âyet:13

Ehl-i Beyt'den birçok şahsiyet ve aile, İslâm tarihi boyunca İslâm ümmetinin bünyesinde herkes gibi, Ticaret, seyahat, siyaset, ilmî çalışmalar ve cihâd gibi hayatın çeşitli alanlarında faaliyet göstermiş, önemli görevler almış ve büyük başarılar sergilemişlerdir. Hatta bu sıfatı taşıdıkları için *(örnek olmak bakımından)* daha büyük bir sorumluluk duygusunu taşımış seyyid ve şerifler parlak örnekler vermişledir. Bu aktiviteler onların İslâm vatanının her yerine dağılmalarına vesile olmuştur. Onun için doğuda Hint yarımadasının ortalarından, batıda atlas Okyanusu kıyılarına, güneyde Yemen'den, kuzeyde Balkanlara kadar İslâm coğrafyasının hemen her yerinde seyyidlere ve şeriflere rastlamak mümkündür. Bu sülâlenin iman, bilgi ve kültürle donanmış müstesna şahsiyetleri, her devirde *(ırklarüstü bir tutum izleyerek)* İslâm ümmetini bir tek toplum, İslâm coğrafyasını da bir tek vatan gibi görmüşlerdir. Bu nedenledir ki gerçek seyyid ve şerifler *(nadir istisnalar hariç)* fitne ve terör olaylarına bulaşmamışlardır.

Ne var ki bu hanedanın inanılmaz acılarla dolu bir tarihi de vardır. Bu sülalenin pek değerli büyükleri başta olmak üzere tarih boyunca birçok seyyid ve şerif, tarifi imkânsız işkencelere uğramış, vücutları lime lime parçalanmış ve şehîd edilmişlerdir. Yürekleri dağlayan bu olaylara tarih şahit olmuştur. Ne üzücüdür ki bu dramatik olaylar, yüzyıllardır bazı çıkarcı ve fanatik çevreler tarafından duygu sömürüsünde araç olarak kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra birçok menfaat esiri kimseler kendilerini topluma seyyid ve şerif olarak sunmuş, bu suretle servet, mevki ve şöhret elde etmişledir. Daha kötüsü; bu sülaleye mensup olduğu için saygı görmüş servet ve ün kazanmış bazı seyyid ve şerifler *(sayıca az da olsalar)* ne yazık ki bu ailenin şerefine yakışmayan davranışlar sergilemişlerdir.

Seyyidler, İslâm ülkelerine dağılırlarken, ümmetin herhangi bir kesimini öbüründen üstün tutmamış, her kitle içinde yer almış ve çoğunlukla bulundukları kültür içinde asimile olmuşlardır. Örneğin, Arap bölgelerinde kalanlar, özgün kültürlerini korumuş, İran, Mâverâünnehir ve Hindistan'a göç edenler buralardaki toplumlara ayak uydurmuş, ancak ailenin aydınları yine özgün kültürlerini koruyabilmişlerdir.

***

Bu giriş bilgilerden sonra, *-Türkler ve onların yönettiği azınlıklar içine karışan-* seyyidlere gelince; Önce şunu belirtmeliyiz ki Arap kökenli bu sülâlenin Türk toplulukları içine karışmaları iki ayrı olayın sonucu olarak gerçekleşmiştir. Bu olayların birincisi fetihler ya da *-başka bir tabirle-* Arap işgalleridir. İkincisi ise dışarıdan gelen saldırılar sonucu mecburi göçlerdir. Fakat seyyidlerin Türk diyarına intikalinden önce özellikle **Hz Hüseyin** (r.) evlâdının, erken dönemde İran topraklarına göçtüklerini ve Farslar arasında yaşamaya başladıklarını bu ilgiyle hatırlatmak gerekir. Yine bu münasebetle işaret edilmesi gereken çok önemli tarîhî bir gerçek vardır ki onu da şöyle özetlemek mümkündür:

I. Erdeşir (m.180-242) tarafından, 226 yılında kurulmuş olan Sasânî *(İran)* İmparatorluğu, *-Ashâb ordusunun **Hz. Ömer** (r.) zamanında giriştiği fetih harekâtı sonunda-* 425 yıl sonra tarih sahnesinden çekildi. Ünlü asker-Sahâbî **Nu'man bin Muqarrin** (r.) komutasındaki İslâm ordusunun Nihavend savaşında kazandığı zaferden sonra Kral **III. Yezdgird** (624-651), *-kaçarken sığındığı bir değirmende-* İranlı bir haydut tarafından öldürülünce ülke İslâm topraklarına katıldı. Sasânîler'in bu 29'uncu ve son imparatoru, **Hz. Hüseyin**'in zevcesi, **Prenses Şehrbânû Hatun**'un babasıdır; yani **Hz. Hüseyin**'in *-hiç görmediği!-* kayın pederidir. **Hz. Hüseyin**, Emevîler tarafından şehid edilince İranlılar, evlilik bağıyla oluşan onun bu akrabalığını, geliştirdikleri ideolojilerine alet ederek *(işgalci diye damgaladıkları Araplardan intikam almak amacıyla)* erken dönemde çocuklarına sahiplendiler. **Hz. Hüseyin**'in, torunlarını İran'a götürdüler. Bu sülâle orada çoğalarak yayıldı. Bunların bir kısmı, komşu olan Türk şehirlerine göçüp oradaki topluluklara karıştılar. Yüzyıllar sonra Türkler

Anadolu'ya göç edince de onlarla birlikte bu coğrafyaya intikal ettiler. Anadolu'ya ilk gelen seyyidler bunlardır.

Başta Medine ve Kerbelâ olmak üzere Arap topraklarında atalarının uğradığı suikastların, katliamların, sürgün ve işkencelerin Seyyidleri nesiller boyu meşgul ettiğine inanmak gerekir. Hiç kuşku duymamak lâzımdır ki; gerek İran'da, gerekse Türk yurtlarında onlara bu acı anıları kasıtlı olarak hatırlatmak isteyen çevre ve topluluklar olmuştur. Bu yüzden hem İran'da, hem Türkistan'da, hem Anadolu'da yaşayan Seyyidlerden, bir kısmının, *-bu halkların da etkisiyle-* Araplardan nefret ettikleri ihtimali büyüktür. Bu yüzden hem İran, hem Türk toplumunda sosyolojiyi etkilemiş olan, çelişkilerle dolu birçok olay yaşanmıştır.

Bu çelişkilerin en çarpıcı örneklerinden biri seyyidlik iddiasıdır. Bu konuda iki örnek vermek yeterli olacaktır. Birincisi: İran Safevî Devleti'nin hükümdârı **Şah İsmail**'(1487-1524) dir, ikincisi ise: Osmanlı Padişahı **II. Sultan Mustafa** döneminin şeyhülİslâm'larından Erzurumlu **Feyzullah Efendi**'(1639-1703) dir. **Şah İsmail**'in Türkmen kökenli olduğu kesin gibidir. Başta ona ait Türkçe divan olmak üzere birçok belge bu gerçeği açıkça kanıtlamaktadır. Onun Kürt kökenli olduğunu ileri sürenler de vardır. Fakat Arap kökenli ya da Seyyidler sülâlesinden olduğuna ilişkin ciddi hiçbir belge bulunmamaktadır. **Feyzullah Efendi**'ye gelince onun, Afganlı ozan **Celâlüddîn-i Rûmî**'nin hocası **Şems-i Tebrîzi**'nin soyundan geldiği iddia edilmektedir. Halbuki özellikle son yıllarda yapılan dakik araştırmalara bakılırsa **Şems**'in büyük ihtimalle Fars kökenli olduğu sanılmaktadır. Üstelik **Şems-i Tebrîzi**'nin, İsmailî propagandacısı olduğu su götürmez bir gerçektir.[10] İsmaîlîlerin (özellikle) propagandistleri panteisttirler.[11] İnançlarında Allah kavramına ilişkin hiçbir iz yoktur. Bu inançta birinin, Seyyidler arasından çıkması ihtimali ise çok zayıftır.

Bu her iki şahsın dönemlerinde Seyyid olmak toplum içinde olağanüstü bir saygınlık nedeni sayılırdı. Onun için birçok maceraperest seyyid olduklarını iddia ederek, ya çıkar ve ün için bu takma sıfatı kullanmışlardır, ya da ideolojilerini ve inançlarını başkalarına aşılayabilmek için bu yolu seçmişlerdir.

Türkistan, Milâdî 707'den itibaren İslâm vatanına katılınca, ortalığın yatışmasından sonra Seyyidlerden birçok kimse, Arap ailelerle birlikte bu bölgeye gelip yerleşmişler idi. Ancak Türkler henüz Anadolu coğrafyasına doğru akmaya başlamadan önce Ashab döneminde gerçekleşen fetihler sırasında bazı seyitlerin bugünkü Doğu Anadolu bölgesinde *(Siirt, Mardin, Ahlat, Erzincan ve Erzurum'da)* yerleşmiş oldukları düşünülebilir. Buna *"birinci dalga"* diyebiliriz. İkinci bir dalga olarak; Malazgirt'in fethiyle birlikte Orta Asya'dan ve İran'dan Türk kabileleriyle birlikte Anadolu coğrayasına intikal etmiş seyyid şahsiyetler ve aileler mutlaka vardı. Bu iki dalga ile gelmiş olan seyyidler, önce Anadolu Selçuklu toplumu içinde, daha sonra da Osmanlı toplumu içinde yüzyıllar boyu yaşamışlardır. Arap kökenli olmalarına rağmen Türk çoğunluk arasında *(yakın temastan kaynaklanan ve asırlar süren etkileşimle)* bu aileler zaman içinde çok yönlü büyük değişimler geçirmiş, doğal bir şekilde kültürel asimilasyona uğramışlardır. Bu aileler, ana dillerini unutmuş, eski Arap geleneklerini terk etmişlerdir. Büyük çoğunluğu *-kökenlerinin farkında bulunmuş olsalar bile-* bunu anlatabilecek ve kanıtlayacak düşünce ve kültürden yoksun kalmışlardır. Orta çağda sıkça patlak veren iç savaşlar, göçler, çeşitli yaşam sıkıntıları *(ve özellikle Türklerin okuma-yazmaya önem vermemiş olmaları)* bu sonucun temel nedenlerindendir.

---

[10] Bkz. **Ord. Prof. Dr. Fuad Köprülü**, **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar**. Diyanet İşleri Başkanlığı yayınları, 8. Baskı. S. 219. Ankara-1993.

[11] Bkz. Age.: *«Mevlânâ'nın coşkun bir aşk, yüksek ve ilâhî bir ilham ile yazarak sonradan "Divân-ı Şems'ül-Hakayık" ismi altında Şems-i Tebrîzî'nin mâneviyetine ithaf ettiği şiirlerde panteizmin belki en yüksek derecesine kadar yükselebilmesi, sema ve raksa, mûsıkîye karşı samimi bin incizab göstermesi, her şeyden çok Şems'in telkinlerine isnâd edilebilir.»*

Üçüncü dalga olarak gelenlere geçmeden önce; gerek birinci, gerekse ikinci dalga içinde Anadolu'ya gelen Seyyidlerden maalesef çok belirgin izler bulunmamaktadır. **Emir Sultan** (m.1368-1429) olarak da tanınan **Emîr Buhârî**'den başka seyyid olarak gösterilen aile, aşiret ve şahsiyetlerin Ehl-i Beyt'ten olduklarına ilişkin kesin kanıtlar yoktur.[12] **Yıldırım Sultan Bayezid**'in damadı olmasına rağmen, **Emîr Buhârî**'nin bile Osmanlı arşivlerinde resmî ve onaylı soyağacına rastlanamıyor olması ilginçtir. Ancak **Emîr Buhârî**'nin Ehl-i Beyt'ten olduğuna ilişkin kanaat tevatüre dayanmaktadır. Dolayısıyla mütevatir haber olarak bu kanaatin gerçeği yansıttığına itibar etmek gerekir.

Seyyidlerin sırf Sünni kesim içinde yer aldıklarına ilişkin kanaat oldukça tutarsızdır. Aksine birçok seyit ailenin esasen aleviler arasında yer aldıklarına büyük ihtimal vermek gerekir. Bunun, *-anlatımı çok uzun sürebilecek-* önemli bir nedeni vardır. Bunu şöyle özetleyebiliriz.

Emevîler, *-açılım sürecinde-* Ashab'ın giriştiği fetihlerden oldukça farklı ve son derece sert stratajiler izlemişlerdir. Onun için **Hz. Ömer** (r.) ve **Hz. Osman** (r.) dönemlerinde İran topraklarının fethi hem az telefatla, hem de çok kısa zamanda gerçekleşmiş, buna karşın Emevi döneminde Türk yurtları işgal edilirken dehşetli katliamlar yapılmış, yüz binlerce Türk, Emevi şehirlerinde 90 yıl kadar köleleştirilmişlerdir. Milâdî 707 yılından itibaren işgal edilmeye başlanan ***(Buhara, Semerkant, Taşkent, Fergana, Uşrusana, Merw, Tirmiz, Cürcan, Kaşgar, Balasagun, Sicistan ve Talegan)*** gibi Türk kentlerinde işlenen bir aşağılama olayı Türkleri acı içinde sarsmıştır. Hadisenin canlı tablolarını bugün hatırlamıyor olsalar bile, bu aşağılama örneği, onların üzerinde katliamlardan daha derin izler bırakmıştır. Bu olaya duyulan şiddetli tepki Türklerin din anlayışını köklü şekilde değiştirmiş ve inanç yıkımını günümüze kadar devam ettirmiştir. Emeviler tarafından katliama uğrayan Türkleşmiş seyyidler de bu ilgiyle aynı duyguları toplumla paylaşmışlardır. Türk tarihçileri *(bazı mülahazalarla!)* bu olayı günümüzde deşmeye yanaşmasalar bile meseleyi bu saatten sonra daha fazla gizlemeyi artık başaramayacaklardır!

Türkistanı'ın işgalinden sonra zamanla Türkler arasına karışan seyyidlerin genelde Araplara, Özelde Emevilere karşı bir tutum içinde Türklerle paylaştıkları bu tepkinin nedeni son derece önemlidir. Özellikle ***Muaviyeci-Hanefist Tarikatçılar***, dikkatlerin bu tarihi hadise üzerinde yoğunlaşmaması için büyük çabalar harcıyor olsalar bile asırlardır gizlenmekte olan sır son yirmi yıla yakındır, irdelenmeye başlanmıştır. Olay bütün çıplaklığıyla şudur:

Emevi orduları, girdikleri Türk kentlerinde sıkı aramalar yaparak bulabildikleri ne kadar put varsa onları kent meydanlarına yığmış, halkı da zorla bu put yığınları etrafına toplayarak *-üzerlerine yağ döküp-*, onların gözleri önünde ateşe vermişlerdir. Bu hadise, Türklerde o kadar şiddetli bir travmaya neden olmuştur ki o günden itibaren *(özellikle Kuşanlar Bey'liğinin yaptığı gibi)* yer altı örgütleri kurarak İslâm'a karşı yıllarca mücadele vermişlerdir. Ancak bu yolla bir sonuca varamayacaklarını anlayınca, İslâm'a görünürde benzeyen ***"Müslümanlık"*** adı altında alternatif bir din kurarak niyetlerini asırlarca gizlemeyi başarabilmişlerdir. Hem eğitimsizlik yüzünden, hem de geç dönemde Türklerin arasına karışan seyyidler, bu dönüşümün sebep ve sonuçları hakkında hiçbir şey bilmedikleri için ortama ayak uydurmuşlardır. Ancak onlar da Türkler gibi iki farklı inanç grubuna ayrılmış, bir kısmı "Sünni" kesimin, bir kısmı da "Alevî" kesimin inançlarını paylaşmışlardır. ***"Sünni Seyyidler",*** daha çok *(Hint dinlerinden ilhamını alan)* Nakşbendîliği, *(Türk milliyetçiliği temeline dayanan)* Hanefizmi ve Matüridizmi benimsemiş, örtülü bir politeist-dindarlığı tercih

[12] Adı **Muhammed** olan **Emîr Sultan**'ın şeceresi şöyle nakledilmektedir: **Muhammed**, **Ali**, **Muhammed**, **Hüseyin**, **Ali**, **Muhammed**, **Muhammed Mehdi**, **Hasan Askeri**, **Ali Naki**, **Muhammed Taki**, **Ali Rıza**, **Musa Kazım**, **Cafer-i Sadık**, **Muhammed Bakır**, **Zeynü'l-Abidin**, **Hz. Hüseyin**, **Hz. Ali**.

etmişlerdir. ***"Alevî Seyyidler"*** ise Şamanist Türkmenlerin gelenek ve inançlarını aşılanarak, çok tanrılı, açıktan hümanist bir çizgi izlemişlerdir.

İkinci dalga içinde Anadolu'ya göç etmiş olan seyyidlerin önemli bir kısmı, Ankara, Konya, Kırşehir, Seydişehir ve Bursa'ya yerleşmiş, İstanbul'un alınışından sonra balkanlara da geçmişlerdir. Bunlardan örneğin, aşağıdaki kişilerin ***"Evlâd-ı Rasûl"***den oldukları iddia edilmektedir:

Hacı Bektaş-ı Veli *(1209-1271)*; **Seyyid Harun Veli** *(ö.1320)*; **Somuncu Baba** *"Hamîdüddîn-i Aksarâyî" (1331-1412); Emîr Sultan'ın dostu, Bağdatlı (ilk nakîbü'l-Eşrâf)* **Seyyid Ali Natta bin Muhammed** *(ö.1534)*; *(İkinci nakîbü'l-Eşrâf)* **Seyyid Zeynelâbidîn** *(Seyyid Natta'nın oğludur, fakat hakkında bilgi yoktur)*; (Üçüncü nakîbü'l-Eşrâf) **Seyyid Mahmûd** *(hakkında bilgi yoktur)*; **Seyyid Nizam** *(ö.1550): Bağdat'lıdır,* ***Yavuz Sultan Selim*** *Dönemi şahsiyetlerinden bir tarîkat şeyhidir.* **Seyyid Alâüddîn Semerkandî** *Bahru'l-Ulûm adlı tefsirin yazarıdır. (ö.1406)*; **Seyyid Nuruddîn**, *Sümbülî Tarîkatı'nın şeyhidir (1652-1747).*

Bunlar gibi daha yüzlerce kişinin Seyyid olduğu ileri sürülmektedir. Ancak bunu kanıtlayan hiçbir delil bulunmamaktadır. Eski Türkmen aşiret ve aileleri arasında da seyyidlik iddasında bulunanlar vardır. Bunlardan Sünnî olan Urfadaki ***Gergerlioğulları*** ailesini örnek gösterebiliriz. Bunlar **Somuncu Baba**'nın neslinden geldiklerini ve seyyid olduklarını ileri sürmektedirler. Bundan daha ilginç olanı, CHP Genel Başkanı **Kemal Kılıçdaroğlu**'nun Seyyid olduğunu iddia etmesidir. Kılıçdaroğlu'nun Hürriyet Gazetesi'inden **Okan Konuralp** ile yaptığı söyleşi sırasında böyle bir iddiada bulunması dikkat çekmiştir. Bu iddiada göze çarpan ilgi, onun mensubu bulunduğu aşiretin taşıdığı ***"Kureyşan"*** ismidir. Tabiatıyla bu iddianın kanıtlanabilmesi için -*bilimin ışığında*- ortaya konacak güçlü delillere ihtiyaç vardır.

***

Bir kimsenin veya ailenin ***Ehl-i Beyt Hânedânı***'ndan olması sosyolojik bakımdan önem taşıdığı için, Abbasiler döneminden itibaren yönetimler bu şahıs ve ailelerin kayıtlarını tutacak özel kurumlar oluşturmuş, buralarda işlemleri yürütmek üzere yine seyyidlerden özel memurlar görevlendirmişlerdir. Bu kurumun Abbasîler dönemindeki adı ***"Nekâbetü'l-Ensâb"*** idi. Başına ilk kez tayin edilen görevlinin adı **Ömer bin Ferec er-Ruhhâcî**'dir. Ne İslâm Dünyasında, ne de başka ülkelerde henüz nüfus sayımı diye bir olgu yokken, -*Abbasî döneminden itibaren*- sadece bu sülâle için nüfus kayıtlarının düzenlenmiş olması seyyidlerin İslâm toplumu içinde ne kadar saygın bir konuma sahip bulunduklarını göstermektedir. Türkiye'de, Cumhuriyetin kuruluşu ile birlikte bu işlemlere son verilmiş, ancak birçok Arap ülkesinde hâlâ devam ettirilmektedir. Aynı zamanda, Bu konuda dikkat çeken bir gelişmenin **İrlanda**'da cereyan ettiğini duyuyoruz. Yakın geçmişte, *«İrlanda'nın en saygın eğitim kurumlarından* ***Dublin City Üniversitesi****, insanların kökenlerini ortaya çıkarmaya yönelik çarpıcı bir araştırmaya imza attı.»* şeklinde bir haber yayınlandı. Bu kapsamda: Genetik uzmanı olan **Prof. Dr. Gary Murphy**'nin önemli bir araştırma yaptığı; -*geliştirdiği modelle*- Hz. Muhammed'in (s) soyundan gelen milyonlarca insanın, bugün dünya üzerindeki dağılımlarına ilişkin bir harita çıkardığı ifade edilmektedir.

Abbasilerleri izleyen Fâtımî, Selçuklu, Zengî, Eyyübî ve Osmanlı devletleri de bu geleneği sürdürmüşlerdir. Osmanlılar, ***«Nekâbetü'l-Eşrâf»*** adı altında kurdukları müessede seyyidlerin nüfus kayıtlarını tutmuş, onlardan isteyenlere ***«şeceri-i Tayyibe»*** veya ***«Hüccet»*** diye isimlendirilen soyağacı belgesini vermişlerdir. Bu müssesenin, hemen her şehirde bulunan şubelerinin başına, ***«Nakîbü'l-Eşrâf»*** unvanını taşıyan bir görevli seyyid atanırdı. Biraz önce değinildiği gibi, Cumhuriyetin kuruluşundan sonra bu müessese lağvedilmiştir.

Bu ilgiyle belirtmek gerekir ki savaşlar, işgaller, yağma ve çopul olayları, keza yangınlar, çeşitli felaketler, eğitimsizlik ve ihmal, bu müesselerdeki arşivlerin tahrip olmasına tarih boyunca defalarca neden olmuş, bu yüzden çok değerli eserlerin yanında nüfus kayıtları ve şecerelerin büyük kısmı ortadan kaybolmuştur.

***

Seyyidlerin Anadolu'ya doğru yaptıkları üçüncü göç dalgası ise 1258 yılı ve sonrasına rastlar. Bu tarih, Moğol ordusunun **Hülagü** komutasında İslâm coğrafyasının önemli bir kısmı üzerine saldırı düzenlediği yıldır. Moğollar, Şubat 1258'de Abbasi başkenti Bağdat'a girerek şehrin altını üstüne getirdiler; yüz binlerce insanı öldürdüler; bir milyon civarında kitap yaktılar… Bazı rivayetlere göre Abbasi Halifesi **el-Musta'sım Billâh**'ı (1213-1258) bir çuvala koyarak savaş atlarının toynakları altında çiğnemek suretiyle onu feci şekilde öldürdüler. Böylece Abbasî Devleti tarih sahnesinden çekilmiş oldu. Bu felâketten kaçan insanlar arasında seyyid aileleri de bulunuyordu. Bunlardan bazıları Musul ve Cizre üzerinden bugünkü Güneydoğu Anadolu bölgesine dağıldılar. Bu bölge üzerinde egemen olan Musul Eyyubileri ve Murdin Artukluları bu göçmen seyyidleri karşılayıp onları Mardin, Siirt ve Diyarbakır arasındaki yörelere iskân ettirdiler. Bu aileler zamanla Van, Hakkari, Muş, Ağrı, Erzincan ve Erzurum'a dağılarak çoğaldılar.

Çevrelerinde Seyyid olarak ünlenen bu aileleri özet olarak şöyle sayabiliriz: **Mardin**'de Hâmidîler; **Midyat**'ta Arnâsîler; **Batman-Gercüş**'te, Becirman Seyyidleri; Batergiz seyyidleri; Ezdara seyyidleri; **Siirt**'te Fersaf Seyyidleri olarak tanınan Hazinzâdeler ve bu ailenin akrabaları olan Kurtalan Kâdirîleri, Tillolu Abbasîler *(Fakirullahzâdeler)*; Siirt'in Halenze, tom ve Fiskin köylerindeki seyyidler; **Diyarbakırlı** Şeyhzadeler ve Gürânîzâdeler; **Harputlu** Attâsîler; **Bitlis**'te, Mutki Kâdirîleri *(Bunlar, Kurtalan Kâdirîleri ile yakın akrabadırlar.)*; Yine **Bitlis**'te, Seyyidoğulları ve Geylânîler; **Van** ve **Bitlis**'te Arvâsîler; **Hakkari**'de Nehri Seyyedleri; **Erzurum**'da, Babadere seyyidleri; Gadâyizâdeler; **Narman** seyyidleri; **İspir**'de Varhor seyyidleri; **Hınıslı** Septîler; **Bayburt**'ta, Seydiyakup seyyidleri… Bölgede bunlardan başka *(fazla tanınmamış)* onlarca seyyid aileleri vardır.

Bu veriler, hiç şüphesiz Türkiye'de etnisiteye ve toplumsal kimliğe ilişkin önemli sosyolojik gerçeklerinden birini yansıtmaktadır. Ancak bu verileri kesin bilgiler olarak kabul etmek mümkün değildir. Bunlar, bilimin süzgecinden geçirildikten sonra ancak netleşebilirler. Konunun toplum ahlâkını ilgilendiren bir cephesi de bulunmaktadır. Bu ilgiyle belirtmek gerekir ki seyyidlik sıfatını bir sömürü aracı olarak kullananların yanı sıra bazı fırsat düşkünleri tarafından ***«teseyyüd»*** diye ifade edebileceğimiz bir ahlâk kusuru da işlenmektedir. **Teseyyüd**: intihal suçuna benzemektedir. Seyyid olmadığı halde ***Ehl-i Beyt***'e mensup olmayı ileri sürmektir. Özellikle içinde yaşadığımız ortam buna çok müsaittir. Çünkü günümüz Türkiye'sinde inanılmaz bir din ve düşünce anarşisi yaşanmaktadır. Teseyyüd gibi bencillik ve çıkarcılık örnekleri bu anarşiyi daha çok azdırır.

Türkiye'de yaşanmakta olan ahlâk çöküntüsü, *-büyük ihtimalle-* artık geri dönüşü ve tamiri mümkün olamayacak bir yıkımı haber vermektedir. Bunun, *-birbirini üreterek çığ gibi büyümüş-* çok yönlü tarihsel arka plan sorunları da vardır. Bu yıkıcı nedenler zincirinin ucu yüzyıllar öncesine dayanmaktadır. Türkistan'ın Emeviler tarafından işgal edilmesi üzerine *-Türk muhitlerinde-* İslâm'a karşı duyulan tepki ve derin nefret, bu nedenlerin hiç şüphesiz ilkidir. Bu tepki, ibretlik çelişkilerle doludur. Günümüzde **Mustafa Kemal**'in Seyyid olduğunu ileri süren bir profesör bile sahnede yerini almıştır. Bu örnekte görüldüğü üzere "Seyyitçilik", işte bu nefreti bir çeşit örtbas etmek için kullanılan bahanelerden biridir. Toplumdan son derece gizlenerek örülmüş olan bu çelişki ilmiklerinin her biri, *-İslâm'a ait değerleri çarpıtıp yine İslâm'a karşı kullanarak-* onu zaman içinde dejenere etmeye dönük olmuştur. Bundan elde edilen sonuç: mistik bir azınlık tarafından mîlâdî

1200'lerde kurgulanarak -*geniş halk yığınlarına hissettirilmeden, son derece sinsi yollarla yapılandırılmış ve*- günümüze kadar yaşatılmış bulunan bugünkü dinsel anlayış tarzıdır. Bu mitolojik dinsel anlayış tarzında ***«seyyidlik»*** sıfatı yoğun şekilde kullanılmıştır.

Bu nedenle; toplumun saplandığı manevî bunalımdan çıkarak esenliğe kavuşabilmesi için, özellikle ***seyitçilik***, ***evliyacılık***, ***kerametçilik***, ***tarikatçılık***, ***anıtçılık*** ve ***mezarcılık*** gibi câhiliye mitolojisinin yol açtığı imânî yıkıma karşı her mü'minin, hatta aklı başında her vatandaşın dikkatli olması gerekir. Müslümanlığın karanlık atmosferinden kurtularak İslâm'ın aydınlığına kavuşmanın birinci şartı budur.